

مدارک پزشکی و مراکز نگهداری این اسناد و منابع مهم در بیمارستان‌ها مهجور افتاده‌اند. این در حالی است که از اوایل قرن بیستم (۱۹۱۲) وجود مدارک پزشکی قابل دسترس در بیمارستان‌ها شرط اول «کیفیت» در مراقبت‌های بیمارستانی و پزشکی ذکر شده است. در این زمینه نیز با وجود ادعاهای بسیار ما هنوز در ابتدای راهیم. همکاران دلسوز ما در دانشگاه علوم پزشکی مازندران پژوهش مهمی انجام داده‌اند که نتایج آن قابل توجه است. امیدواریم که حاصل آن در بایگانی‌های نمود و خاک آلود مدفون نشود!

بررسی وضعیت بایگاری پزشکی از نظر عوامل محیطی در بیمارستان‌ها در پیاده‌سازی دانشگاه علوم پزشکی مازندران

در سال ۱۳۸۰

کبری علیگلبندی (M.S)

کارشناس ارشد آموزش مدارک پزشکی و عضو هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی مازندران

آزیتا بالا غفاری (M.S)

کارشناس ارشد آموزش مدارک پزشکی و عضو هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی مازندران

حسن میامیان (M.S)

کارشناس ارشد اطلاع رسانی پزشکی و عضو هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی مازندران

بیژن شعبان‌خانی (M.S)

کارشناس ارشد آمار و عضو هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی مازندران

سابقه و هدف:

عوامل مختلفی موجب از بین رفتن اسناد و مدارک در بایگانی‌ها می‌شوند: خشکی زیاد محیط، رطوبت زیاد و حرارت نامطلوب که موجب رشد باکتری‌ها و قارچها می‌گردد. با در نظر گرفتن محل، قفسه و پوشش مناسب و همچنین ضد عفونی کردن مناسب بایگانی می‌توان با این عوامل مخرب مبارزه کرد.

این تحقیق به منظور بررسی وضعیت بایگانی‌های پزشکی از نظر عوامل محیطی (عوامل شیمیایی، بیولوژیکی، فیزیکی و غیر متعارف) در بیمارستانهای تابعه دانشگاه علوم پزشکی مازندران انجام پذیرفته است.

مواد و روشها:

جامعه مورد بررسی کلیه بایگانی‌های بیمارستانهای آموزشی - درمانی استان مازندران (۲۰ مورد) است. تحقیق به روش توصیفی انجام گرفته است. ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه است که توسط محققان از نزدیک بررسی، اندازه‌گیری و ثبت گردیده است.

نتایج بررسی:

تحقیق نشان داد: عوامل فیزیکی و شیمیایی در بایگانی‌های پزشکی به ترتیب ۷۵٪ و ۶۱/۶ درصد پرونده‌ها را مورد فرسایش قرار داده است. همچنین عوامل بیولوژیکی و غیر متعارف نیز ۶۱/۲ درصد و ۳۸/۳ درصد پرونده‌ها را در بایگانی‌های پزشکی بیمارستانهای تابعه دانشگاه علوم پزشکی مازندران مورد فرسایش قرار داده‌اند. نکته مهم در این بایگانی‌ها در سطح استان عبارتست از اینکه در زمان اندازه‌گیری میزان رطوبت تا ۱۰۰ درصد موارد بالاتر از ۶۰ درصد (بالاتر از حد طبیعی) بوده است.

نتیجه‌گیری:

برای کنترل رطوبت و دمای بایگانی در بخش بایگانی باید از دستگاههای رطوبت سنج و حرارت سنج استفاده شود و تا حد امکان برای روشنایی اتاق بایگانی و جلوگیری از فرسایش پرونده‌ها در اثر تابش مستقیم نور از نور مصنوعی و هم از نور طبیعی توأم استفاده گردد. با توجه به اینکه از عوامل مخرب پرونده‌ها در بخش بایگانی پزشکی گرد و غبار است، ضروری است تا حداقل هر ۶ ماه یکبار غبار رویی در بخش صورت پذیرد و برای اتخاذ تدابیر ایمنی در مواقع اضطراری (آتش سوزی) وسایل اطفای حریق در بایگانی‌ها نصب گردد و به منظور تهویه و تصفیه هوا از وسایل تهویه هوا استفاده شود.

واژه‌های کلیدی:

بایگانی پزشکی، عوامل محیطی

مقدمه:

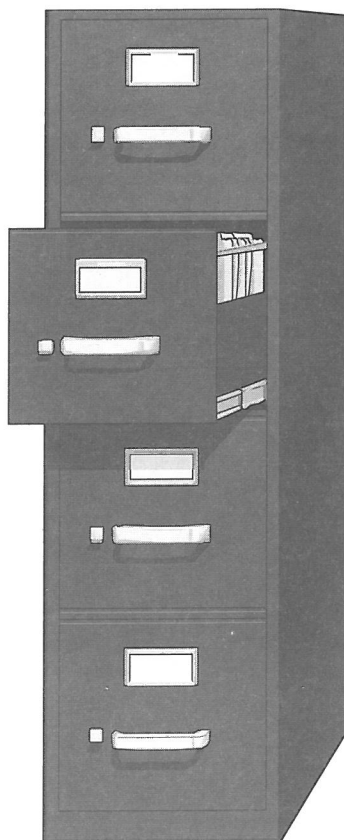
حفظ اوراق و مدارک پزشکی از وظایف بیمارستان و از مسئولیتهای مدیر بیمارستان به شمار می‌آید، تردیدی نیست که مرور زمان، دوام مدارک پزشکی را کاهش می‌دهد، لکن این مسئله به کیفیت اوراق نیز بستگی دارد. از طرفی اوراق در اثر رطوبت، خشکی بیش از اندازه، ترد و شکننده می‌شوند. گرد و غبار، حرارت و آفات احتمالی موجب زوال اوراق پرونده پزشکی می‌گردد لذا باید شرایطی را فراهم آورد تا با شناخت عوامل محیطی موثر بر اوراق و راههای غلبه بر آن بیشتر مبادرت شود و از غیر قابل استفاده شدن آنها جلوگیری به عمل آید. از سوی دیگر پیشگیری از آسیب دیدن اسناد و فراهم آوردن شرایط فیزیکی و محیطی حفاظت اسناد و مدارک پزشکی مناسب از مهمترین وظایف بخش مدارک پزشکی است. توجه به نور، رطوبت، دما، عوامل شیمیایی و بیولوژیک حایز اهمیت است و عدم توجه به آن آثار مخربی دارد، و در این زمینه به تشریح عوامل محیطی موثر بر دوام و زوال مدارک پزشکی بپردازیم و بر اساس نتایج به دست آمده، ارایه پیشنهادات لازم در مورد عوامل محیطی از نتایج مهم تحقیق است.

مواد و روشها:

جامعه مورد تحقیق کلیه بایگانی‌های بیمارستانهای تابعه دانشگاه علوم پزشکی مازندران (۲۰ مورد) بوده است. این تحقیق به روش توصیفی انجام پذیرفته است. ابزار گردآوری اطلاعات به صورت چک لیست بود. سوالات چک لیست با استفاده از مرور بر مقالات در این زمینه و نیز راهنمایی شورای پژوهشی دانشگاه به صورت سوالات بسته به صورت دو گزینه‌ای بلی و خیر و به صورت سه یا چهار گزینه‌ای طرح شده است. در یکی از سوالات میزان رطوبت و حرارت اندازه‌گیری و ثبت و با میزان استاندارد آن مقایسه شده است. چک لیست بین مجریان و همکار طرح توزیع و با مراجعه به بایگانی‌های پزشکی سوالات تکمیل و جمع‌آوری گردید. اطلاعات مورد نظر از چک لیست استخراج و در جداولی که از قبل تنظیم شده بود ثبت گردیده و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

نتایج:

بررسی وضعیت بایگانی‌های پزشکی از لحاظ تأثیر عوامل محیطی نشان می‌دهد که از نظر مشخصات بایگانی ۵۵٪ این بیمارستانها، قدمت پرونده‌ها بیش از ۱۰ سال و ۴۰٪ آنها ۵-۱۰ سال قدمت داشته و تنها یکی از بیمارستانها کمتر از ۵ سال سابقه دارد. همچنین ۸۰٪ از بایگانی‌ها در قسمت همکف بیمارستان، ۱۰٪ در بخش

عوامل محیطی	فیزیکی	شیمیایی	بیولوژیکی	غیر متعارف
بیمارستانها	به درصد	به درصد	به درصد	به درصد
آموزشی - درمانی	۱۵	۱۲/۳۲	۱۲/۲۴	۷/۶۶
درمانی	۶۰	۳۶/۹۶	۴۸/۹۶	۳۰/۶۴

حشرات موذی و جونده‌ها از جمله عوامل مخرب اسناد به شمار می‌رود که با در نظر گرفتن محل مناسب و پوشش خوب و ضد عفونی کردن بایگانی می‌توان با این عوامل مخرب مبارزه کرد. تأثیر عوامل غیر متعارف از ۳/۲۸٪ موارد ۶۶/۷٪ آن به بیمارستانهای آموزشی - درمانی و ۶۴/۲۰٪ به بیمارستانهای درمانی تعلق داشته که دکتر صدقیانی در این زمینه می‌نویسد که اثر مخرب آتش سوزی علاوه بر نابود کردن اوراق خطر حریق را در سایر بخشهای بیمارستان ایجاد می‌کند.

در نتیجه لازم است که محیطهای بایگانی حتی المقدور در طبقات همکف واقع شود. درجه حرارت و میزان رطوبت محیط بایگانی تنظیم و از نور طبیعی و مصنوعی هر دو به طور هم زمان استفاده شود و همچنین در انتخاب جنس اوراق و پوشه‌ها دقت لازم در نظر گرفته شود و جهت نگهداری پرونده‌ها برای مدت طولانی حتماً از جنس مناسب استفاده شود و جهت رعایت اصول مستند سازی از جوهر خود کار در نوشتن اوراق استفاده شود و از روان نویس یا خود نویس که به مرور زمان بخار شده و آثار آن از بین می‌رود استفاده نشود.

همچنین با استفاده از دستگاه فیلتر و تهویه هوا به تمیزی محیط بایگانی و گرد و غبار رومی پرونده‌ها اقدام تا به مرور زمان نشستن گرد و غبار بر روی اوراق موجب زوال و دررس آنها نشود برای پیشگیری از آتش سوزی دستگاه اطفای حریق باید در محیط بایگانی نصب گردد و همچنین جهت تدابیر حفاظتی حتی المقدور فاصله قفسه‌ها تا زمین بیش از ۱۲ سانتی متر در نظر گرفته شود تا در هنگام سیلاب و نفوذ آب به داخل محیط بایگانی با اطمینان خاطر بیشتری به جا نمودن پرونده‌ها اقدام نمود. در مورد پیشگیری از حریق و نتایج فاجعه آمیز آن بیمارستان باید دارای حریم ایمنی بوده و دست کم واحد بایگانی پزشکی دارای وسایل و امکانات آتش نشانی و طرح ایمنی اختصاصی باشد.

آموزشی - درمانی)
 C۱ محیط بایگانی در طبقات بالا (بیمارستانهای درمانی)
 C۲ محیط بایگانی در طبقات بالا (بیمارستانهای آموزشی - درمانی)

بحث:

این تحقیق که به منظور بررسی وضعیت بایگانی های پزشکی بیمارستانهای تابعه دانشگاه علوم پزشکی مازندران انجام گرفته است نشان داد که ۳ مورد از ۴ بایگانی بیمارستانهای آموزشی - درمانی و ۱۳ مورد از ۱۶ بایگانی بیمارستانهای درمانی در بخش همکف بیمارستان واقع شده است. همچنین بررسی مربوط به قدمت پرونده‌ها در بایگانی نشان می‌دهد که ۳ مورد از ۴ بیمارستان آموزشی - درمانی با قدمتی بیش از ۱۰ سال و ۸ مورد از ۱۶ بیمارستان درمانی قدمتی بیش از ۱۰ سال داشته‌اند. به نظر می‌رسد یکی از دلایل عمده فرسایش پرونده‌ها این است که محیط بایگانی در زیر زمین واقع شده، به دلیل مناسب بودن محیط رشد و نمو انواع حشرات و میکرو ارگانیسم‌ها و جوندگان میزان فرسایش پرونده‌ها افزایش یافته و از طرفی با گذشت زمان شرایط نامناسب محیط بر روی آنها تأثیر گذاشته و باعث زوال آنها می‌شود. تأثیر عوامل فیزیکی از ۷۵٪ موارد ۱۵٪ بر محیطهای بایگانی بیمارستانهای آموزشی - درمانی و ۶۰٪ بیمارستانهای درمانی بوده و تحقیقات امیرشاهی نشان می‌دهد که رطوبت زیاد و حرارت بیش از ۲۲ درجه موجب رشد قارچها و آباکتری‌ها گردیده و این قارچها از کاغذ تغذیه نموده و در نتیجه موجب از بین رفتن اسناد و مدارک خواهد شد (۲) تا عوامل شیمیایی از ۶۱/۶٪ موارد ۳۲/۱۲٪ بر محیطهای بایگانی بیمارستانهای آموزشی - درمانی و ۹۶/۳۶٪ بیمارستانهای درمانی بوده‌دانی در این زمینه می‌نویسد که مقاومت کاغذ در اثر تاشدن در طول ۲۱ سال ۸۲٪ کاهش می‌یابد.

تأثیر عوامل بیولوژیک بر محیطهای بایگانی از مجموع ۶۱/۲٪، ۳۴/۱۲٪ آن به بیمارستانهای آموزشی - درمانی و ۴۸/۹۶٪ آن به بیمارستانهای درمانی تعلق داشته است، امیرشاهی در این خصوص می‌نویسد که

بیرزمین و ۱۰٪ در طبقات بالا قرار گرفته‌اند. از لحاظ عوامل فیزیکی نیز میزان رطوبت در ۱۰۰٪ موارد از ۶۰٪ بیشتر بوده است که در ۵۵٪ موارد پرونده‌ها در اثر رطوبت فرسایش یافته از این مقدار در ۳۰٪ از بایگانی‌ها هر دو بخش پرونده (هم پوشه و هم اوراق) مورد فرسایش رطوبت قرار گرفته و ۱۰٪ پوشه پرونده و ۱۵٪ نیز تنها اوراق پرونده در اثر رطوبت فرسایش یافته‌اند. میزان حرارت نیز در ۷۵٪ بایگانی‌ها بین ۱۵-۲۵ درجه بوده که از این مقدار تنها ۵٪ از پرونده‌ها در معرض فرسایش قرار گرفته است. از لحاظ وضعیت نور محیط بایگانی نیز در ۷۵٪ بایگانی‌ها تنها از نور مصنوعی استفاده شده که ۱۰٪ از این بایگانی‌ها پرونده‌هایشان در معرض آسیب نور قرار داشته. در هیچیک از بایگانی‌ها از فیلتر مخصوص جهت جلوگیری از ورود گرد و غبار به محیط بایگانی استفاده نشده است، همچنین تحقیق نشان داد که فضای بایگانی پزشکی هیچیک از بیمارستانها غبار رومی نمی‌شود. از نظر عوامل شیمیایی جوهر به کار برده شده در پرونده‌ها خودکار بوده و جنس به کار برده شده در پرونده در ۸۵٪ از موارد از کاغذ بانک پی پر (معمولی) و جنس پوشه‌های پرونده نیز تنها در ۳۰٪ موارد از جنس محکم و مناسب استفاده شده است. از نظر عوامل بیولوژیکی وجود جوندگان و حشرات در این بایگانی‌ها ۲۰٪ بوده که هم پوشه و هم اوراق پرونده را مورد آسیب قرار داده‌اند و تنها عمل ضد عفونی نمودن محیط بایگانی نیز تنها در یکی از بیمارستانها انجام می‌شده است. آسیب محیط پرونده‌ها توسط میکرو ارگانیسم‌ها ۲۰٪ بوده که هم پوشه و هم اوراق پرونده را مورد فرسایش قرار داده است. از نظر عوامل غیر متعارف، وسایل اطفای حریق تنها در ۲۰٪ و وسایل تهویه هوا در ۵۵٪ از بایگانی‌ها نصب گردیده است و ظاهراً " حادثه سیل و آتش سوزی تا به حال در هیچیک از بایگانی‌ها رخ نداده است. همچنین فاصله قفسه‌ها تا زمین در ۴۵٪ از بایگانی‌ها کمتر از ۱۲ سانتی متر و ۴۰٪ از بایگانی‌ها بین ۱۰ تا ۱۵ سانتی متر و در ۱۵٪ از بایگانی‌ها فاصله قفسه‌ها تا زمین بیش از ۱۵ سانتی متر بوده است.

نمودار شماره ۱)

بررسی مکانی بایگانی‌های پزشکی بیمارستانهای آموزشی - درمانی و درمانی
 A۱ محیط بایگانی در همکف (بیمارستانهای درمانی)
 A۲ محیط بایگانی در همکف (بیمارستانهای آموزشی - درمانی)

B۱ محیط بایگانی در زیرزمین (بیمارستانهای درمانی)
 B۲ محیط بایگانی در زیر زمین (بیمارستانهای